

Rapport om forhold for personer med tilknytning til det tidligere Habyarimana-styre i Rwanda

Fact-finding mission til Rwanda

8. – 18. marts 2005

København, Maj 2005

Udlændingestyrelsen

Ryesgade 53

2100 København Ø

Telefon: 35 36 66 00

Hjemmeside: www.udlst.dk

E-mail: dok@udlst.dk

Oversigt over fact finding-rapporter m.v. udgivet i 2004 og 2005

Fact-finding mission til Amman vedrørende asylrelevante forhold i **Irak**
Januar 2004: 1

Human rights and security in central and southern **Somalia**
Marts 2004 : 2

Politiske forhold, sikkerhedssituationen og menneskerettighedsforhold i **Afghanistan**
Juni 2004 : 3

Politiske forhold og menneskerettighedsforhold mv. i **Libyen**
November 2004 : 4

Joint British Danish Fact Finding Mission to Baghdad and Amman on Conditions in **Iraq**
November 2004 : 5

Joint British-Danish fact-finding mission to Abuja and Lagos, **Nigeria**
January 2005 : 1

Om visse forbrydelser og straffe i **Iran**
April 2005: 2

Rapport om familieret og dokumenter i **Rwanda**
Maj 2005: 3

Rapport om forhold for personer med tilknytning til det tidligere Habyarimana-styre i **Rwanda**
Maj 2005: 4

Indholdsfortegnelse

Indholdsfortegnelse	1
Baggrund for missionen	2
Resumé.....	3
Forhold for personer med tilknytning til det tidligere Habyarimana-styre i Rwanda.....	4
Personer med direkte tilknytning til Habyarimana-styret	4
Ægtefæller til personer med direkte tilknytning til Habyarimana-styret	8
Børn af personer med direkte tilknytning til Habyarimana-styret	9
Personer med tilknytning til <i>Forces Armées Rwandaises</i> og <i>Garde Présidentielle</i>	11
Klageadgang.....	13
Forkortelser	14
Kilder	15
Kort over Rwanda	16

Baggrund for missionen

Det fremgår af Udlændingestyrelsens og det britiske Home Offices fælles fact-finding rapport fra 2002 vedrørende forhold i Rwanda, at der kan være problemer for personer, der beskyldes for at være eller er tilknyttet det tidligere Habyarimana-styre i Rwanda.¹

Oplysningerne i ovennævnte rapport har imidlertid ikke været tilstrækkeligt detaljerede og opdaterede til at kunne fastslå, hvorvidt personer med en konkret, direkte eller indirekte tilknytning til Habyarimana-styret vil være i risiko for at blive udsat for overgreb fra myndighedernes side.

Der er derfor brug for yderligere oplysninger for sagsbehandlingen af asylansøgninger, hvor ansøgers motiv er tilknytning til Habyarimana-styret.

Delegationen til Rwanda havde følgende kommissorium:

- Forhold for personer med direkte tilknytning til Habyarimana-styret
- Forhold for personer med tilknytning til *Forces Armées Rwandaises* og *Garde Présidentielle*
- Forhold for ægtefæller til personer med direkte tilknytning til Habyarimana-styret
- Forhold for børn af personer med direkte tilknytning til Habyarimana-styret
- Klageadgang

Udlændingestyrelsen gennemførte på denne baggrund en undersøgelse i Rwanda af disse forhold. Undersøgelsen blev gennemført fra den 8. til den 18. marts 2005 og havde særligt fokus på risikoen for, at rwandiske asylansøgere, herunder mindreårige, hvis nærmeste familiemedlemmer har været tilknyttet Habyarimana-styret, vil blive udsat for overgreb ved en eventuel tilbagevenden til Rwanda.

Til brug for undersøgelsen konsulterede Udlændingestyrelsen tre fremtrædende menneskerettighedsorganisationer i Rwanda, nemlig Ligue pour la Promotion des Droits de l'Homme au Rwanda (LIPRODHOR), Ligue des Droits de la Personne dans la Région des Grands Lacs (LDGL) og Association pour la Défense des Droits de la Femme et de l'Enfant (HAGURUKA). Desuden konsulterede Udlændingestyrelsen United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR) og den hollandske ambassade i Kigali samt et fremtrædende medlem af det tidligere Habyarimana-styre, der opholder sig i Rwanda. Sidstnævnte er ved flere lejligheder blevet konsulteret af ambassader og menneskerettighedsorganisationer, der undersøger forholdene for personer med tilknytning til Habyarimana-styret.

Delegationen modtog assistance af Danish Center for Human Rights, Kigali, og Human Rights Watch (HRW), Kigali, med henblik på at identificere relevante kilder til brug for undersøgelsen.

Rapporten er udarbejdet af specialkonsulent Jens Weise Olesen og fuldmægtig Jan Olsen, Dokumentations- og Projektkontoret.

¹ Danish Immigration Service/Home Office, Report on political situation, security and human rights in Rwanda, Copenhagen, May 2002, s. 39-40.

Resumé

Samtlige konsulterede kilder oplyste som udgangspunkt, at det kan være vanskeligt at vurdere, hvorvidt en person vil være i risiko for overgreb som følge af vedkommendes eller dennes families tilknytning til det tidligere Habyarimana-styre. Kilderne understregede, at en sådan vurdering vil afhænge af de konkrete omstændigheder i den enkelte sag, men flere kilder fandt, at det ikke i sig selv er et problem for en person, såfremt denne eller dennes familiemedlemmer har været tilknyttet Habyarimana-styret. Derimod kan en sådan person få problemer med myndighederne, såfremt vedkommende har deltaget i folkedrabet i 1994, anses for at tilhøre den politiske opposition i Rwanda eller på anden måde har profileret sig. Dette afhænger i høj grad af den pågældendes egne handlinger i Rwanda.

Forhold for personer med tilknytning til det tidligere Habyarimana-styre i Rwanda

Personer med direkte tilknytning til Habyarimana-styret

UNHCR i Kigali oplyste, at man ikke i de seneste par år har kendskab til rwandiske asylansøgere, der har motiveret deres ansøgninger med, at de har problemer med myndighederne som følge af deres tilknytning til Habyarimana-styret. Det typiske asylmotiv er, at personer har oplevet diskriminering og intimidering, fordi de ikke støtter regeringen. Dette tager eksempelvis form af kortvarige og vilkårlige arrestationer, hvorunder de pågældende nægtes adgang til advokater eller udsættes for psykologisk pres samt fysisk vold grænsende til tortur. UNHCR har ikke kendskab til omfanget af denne type overgreb, men oplyste, at det løbende finder sted. Disse problemer har fundet sted i tiden op til valgene i 2003 og helt frem til i dag. UNHCR pegede på, at medlemmer af den politiske opposition har været særligt udsatte i denne periode. Dette skyldes især regeringens frygt for at miste grebet om den politiske magt.

UNHCR oplyste, at det fortsat er et udbredt fænomen, at der fremsættes falske beskyldninger om opfordring til etnisk splittelse i lighed med den type anklager, som er blevet fremsat mod tidligere præsident Pasteur Bizimungu og Charles Ntakirutinka.

UNHCR oplyste videre, at der er rapporter om forsvindinger og formodentlig drab. Regeringen fokuserer på medlemmer af den aktuelle politiske opposition og ikke så meget på den tidligere opposition eller støtter af Habyarimana-styret. Det er sjældent, at man hører om problemer for personer med tilknytning til Habyarimana-styret. UNHCR fandt det ikke sandsynligt, at der findes mange profilerede medlemmer af Habyarimanas administration i Rwanda i dag, da de har forladt landet for længe. Derimod findes der mange personer, der har indtaget lavere positioner i Habyarimanas administration. LIPRODHOR tilføjede, at tidligere ministre i Habyarimanas administration er i større risiko for overgreb end tidligere parlamentsmedlemmer.

Sjarah Soede, Political Affairs Officer, Royal Netherlands Embassy, Kigali, vurderede ligesom UNHCR, at myndighederne i langt højere grad fokuserer på den aktuelle politiske opposition end på personer, der var tilknyttet Habyarimana-styret.

Soede oplyste, at den hollandske ambassade verificerer asylsager hos betroede advokater i Rwanda, der er identificeret af ambassaden selv. Advokaternes undersøgelser viser, at der i de konkrete sager ikke har været grundlag for at antage, at der har fundet forfølgelse sted alene på grund af personers tilknytning til Habyarimana-styret. Blandt andet på baggrund af disse undersøgelser kunne Soede fastslå, at det generelt ikke længere forekommer, at personer med tilknytning til Habyarimana er udsat for alvorligere overgreb, men der kan forekomme chikane i form af udelukkelse fra for eksempel offentlige stillinger. Tilknytning til den politiske opposition i Rwanda anses ofte af myndighederne som værende ensbetydende med at opfordre til etnisk splittelse. Falske beskyldninger om opfordring til etnisk splittelse fremkommer fra lokale myndigheder og politi og sanktioneres i visse tilfælde af højere niveau.

Soede forklarede endelig, at personer, der antages at have en magtbase og som eventuelt vil kunne mobilisere dele af befolkningen og dermed udfordre regeringen, for eksempel i forbindelse med valg, af myndighederne anses som en trussel. Soede understregede dog, at der ikke findes en reel

eller organiseret opposition i Rwanda i dag, hverken i det politiske liv, i det civile samfund eller i kirken.

LIPRODHOR oplyste, at tidligere ministre i Habyarimanas regering og disses familiemedlemmer fortsat kan have problemer med myndighederne i Rwanda. Dette gælder desuden personer og disses familiemedlemmer, som var fremtrædende medlemmer af Habyarimanas eget parti, Mouvement Révolutionnaire National pour la Démocratie (MRND).² LIPRODHOR tilføjede, at også medlemmer af daværende oppositionspartier, der ikke i dag har nære forbindelser til det nuværende regeringsparti, Rwandan Patriotic Front (RPF)³, kan have problemer med myndighederne. Samme forhold gør sig tillige gældende for fremtrædende medlemmer af Habyarimanas regeringshær, Forces Armées Rwandaises (FAR), og disses familiemedlemmer. FAR blev opløst i 1994 og kaldes i dag ex-FAR.

LIPRODHOR oplyste, at der i perioden fra 1997 til 1999 var borgerkrig i de to provinser Gisenyi og Ruhengeri, og at der dengang blev dræbt mange civile af Rwandan Patriotic Army (RPA), alene fordi de tilhørte hutu-befolkningen. De blev ofte mistænkt for at støtte oprørerne fra den Demokratiske Republik Congo (DRC). Desuden blev personer, der var tilknyttet Habyarimana-styret og tillige disses familiemedlemmer i samme periode i særlig grad udsat for overgreb fra RPAs side.

Såvel LIPRODHOR som LDGL bemærkede, at FAR i særlig grad rekrutterede blandt hutu-befolkningen i Gisenyi- og Ruhengeri-provinserne i den nordvestlige del af Rwanda. LDGL tilføjede, at det forhold, at ex-FAR soldater og disse familier i DRC gentagne gange invaderede Gisenyi- og Ruhengeri-provinserne, medførte, at RPA ofte gik til angreb på civile i de to provinser. Indtil 1999 ønskede RPF således ikke, at oprørernes familier, det vil sige hutu-flygtninge, vendte tilbage til det nordvestlige Rwanda. Derfor blev flygtningene udsat for overgreb, og mange flygtede tilbage til DRC. Til trods for regeringens nuværende positive holdning til repatriering af hutu-flygtningene i DRC er der nogle, der endnu ikke tør vende hjem. Det drejer sig især om de, som mener sig under mistanke for at have deltaget i folkedrabet og de, som rent faktisk har deltaget i dette.

UNHCR oplyste, at der fortsat findes omkring 5.000 rwandiske "hardliners" i DRC, der ikke ønsker at vende tilbage til Rwanda af ideologiske grunde, idet de betragter det nuværende regering som et tutsi-diktatur.

Ifølge LIPRODHOR vil især personer, der stammer fra Gasiza-distriktet i Gisenyi-provinsen, og hvis familie har været tilknyttet Habyarimana, være i risiko for at blive udsat for overgreb fra myndighedernes side. Dette forhold er fortsat gældende. Det blev oplyst, at dette naturligvis alene gælder for medlemmer af hutu-befolkningen, herunder også mindreårige. Dette har været situationen i Gasiza-distriktet, siden RPF overtog magten i området i juli 1994.

LIPRODHOR forklarede, at Rwandas tidligere præsident, Pasteur Bizimungu, der nu er fængslet, stammer fra Gasiza-distriktet. RPF anser personer, der tilhører hutu-befolkningen i Gasiza-

² LDGL gjorde opmærksom på, at efter indførelsen af flerpartistyre i 1991 ændrede MRND navn til Mouvement Révolutionnaire National pour la Démocratie et le Développement (MRNDD).

³ RPF bliver også benævnt *Inkontanyi*.

distriktet, som potentielt farlige, idet RPF vurderer, at de udgør en trussel mod stabiliteten i Rwanda til trods for, at der ikke findes en organiseret politisk eller væbnet modstand mod regeringen i Gasiza-distriktet eller i Gisenyi-provinsen.

LDGL var imidlertid af en helt anden opfattelse af de nuværende forhold i Gasiza-distriktet og i Gisenyi- og Ruhengeri-provinserne i det hele taget. LDGL forklarede, at indbyggerne i Gasiza-distriktet ikke på nogen måde er mere udsat for overgreb fra myndighedernes side end alle andre indbyggere i Rwanda. Dette skyldes, at krigen er slut, og at regeringen og RPA derfor ikke længere finder grund til at være mistænksomme over for indbyggerne i området, der for længst har fulgt regeringens opfordring til at distancere sig fra oprørerne i DRC. I øvrigt kunne LDGL oplyse, at tidligere præsident Habyarimana stammer fra Gasiza-distriktet, men at dette forhold heller ikke længere har nogen betydning for indbyggerne i området.

LIPRODHOR fastholdt, at der er adskillige sager, der omhandler overgreb mod personer med tilknytning til Habyarimana-styret. Disse overgreb har haft form af chikane, anholdelser, forsvindinger og drab. Nogle er flygtet ud af Rwanda af frygt for at blive dræbt.

LDGL fandt dog ikke, at en persons tilknytning til Habyarimana-styret i sig selv er et problem i Rwanda i dag. LDGL nævnte som eksempel på dette, at den tidligere generalsekretær for MRND, Habimana Bonaventure, der tillige var partiets chefideolog, i dag lever i fred og ro i Kigali sammen med hele sin familie. LDGL afviste på det kraftigste, at falske anklager om tilknytning til Habyarimana-styret skulle være et problem for nogen i Rwanda i dag.

Soede bekræftede, at tilknytning til Habyarimana-styret ikke i sig selv medfører forfølgelse i form af chikane eller intimidering. Såfremt en person med tilknytning til Habyarimana-styret alligevel udsættes for forfølgelse, skyldes dette andre forhold, såsom tilknytning til den politiske opposition eller eventuelle ejendomstvister.

På anbefaling af HRW i Kigali og LIPRODHOR konsulterede delegationen en tidligere højtplaceret embedsmand (herefter benævnt kilde A) i Habyarimana-styrets administration. LIPRODHOR karakteriserede kilde A som en nøgleperson til forståelsen af de problemer, som personer med tilknytning til Habyarimana-styret har i Rwanda. HRW karakteriserede kilde A som en troværdig kilde, der har personlige erfaringer med konsekvenserne ved at have været tilknyttet Habyarimana-administrationen, og som tillige er velinformeret om såvel centralt placerede personer fra denne periode samt de menneskerettighedskrænkelser, som RPF har begået mod personer med tilknytning til Habyarimana-styret.

Kilde A ønskede anonymitet, men oplyste, at denne havde været ansat som højt placeret embedsmand under Habyarimana-styret indtil folkedrabet i april 1994. Kilde A, der kontinuerligt har opholdt sig i Rwanda siden 1996, forklarede, at denne havde haft en række problemer med myndighederne siden RPF overtog den politiske kontrol i Rwanda i 1994.

Således har kilde A haft store vanskeligheder med at etablere sig som selvstændig erhvervsdrivende, idet denne ikke har kunnet få den fornødne autorisation og dermed legalisere sin virksomhed. Kilde A har været udsat for chikane og er gentagne gange blevet indkaldt til møder med militærkommandanten i kilde A's hjemprovins. Militærkommandanten har således kritiseret kilde A for ikke at ville bidrage til præsident Kagames valgkampagne sidste år og har beskyldt denne for at støtte og have kontakter til den rwandiske opposition i Rwandas nabolande. Militærkommandanten har derfor truet kilde A med fængsel. Disse begivenheder fandt sted sidste år

og fortsætter endnu. Kilde A har skriftligt orienteret vestlige ambassader i Kigali om det, som kilde A anser som en trussel mod menneskerettighederne i kilde A's hjemprovins.

Kilde A forklarede, at dennes henvendelser til de vestlige ambassader nu er kommet til myndighedernes kendskab, og politiet har derfor indkaldt kilde A til samtaler. Dette er sket flere gange, men kilde A har hver gang haft mulighed for at bringe sin advokat med til møderne. Under disse møder er kilde A blevet beskyldt for at skade Rwandas omdømme i udlandet. Kilde A forklarede, at samtlige beskyldninger mod denne er falske og tilføjede, at præsident Kagame gentagne gange har erklæret, at Rwanda skal respektere menneskerettighederne. Kilde A tilføjede, at det rwandiske parlament for nylig har debatteret menneskerettighedsorganisationernes rolle i landet, herunder i særdeleshed LIPRODHOR. Der er nu nedsat en undersøgelseskommission, der skal afdække, om LIPRODHOR og eventuelt andre organisationer kan opløses på basis af deres påståede opfordringer til etnisk splittelse. Indtil nu er der ikke fremsat nogen anklager imod LIPRODHOR eller andre menneskerettighedsorganisationer.

Kilde A forklarede, at chikanen mod denne fortsætter endnu i dag, og at dennes sag nu er forelagt anklagemyndigheden. Kilde A betegnede sig selv som offer for systematisk intimidering og tilføjede, at denne havde ansøgt om pas for mere end seks måneder siden, men aldrig fået noget svar på sin ansøgning.

Samlet vurderede kilde A, at der er flere årsager til, hvorfor denne er udsat for chikane og intimidering. En årsag er kilde A's tidligere tilknytning til Habyarimana-styret, men kilde A's engagement i menneskerettigheder i Rwanda og dennes manglende støtte til Kagame-regeringen, er også en del af forklaringen.

Kilde A anså situationen for personer med tilknytning til Habyarimana-styret for at være under forværring og forklarede, at det fortsat er et udbredt fænomen, at der fremsættes falske anklager mod personer, som de lokale myndigheder ikke finder ønskværdige. Modstanden mod personer, der tidligere var tilknyttet Habyarimanas styre, er som regel lokalt bestemt og afhængig af, hvorvidt provinsens præfekt⁴ eller politichef ønsker at chikanere og intimidere disse personer. Kilde A gjorde dog samtidig opmærksom på, at denne myndighedschikane som regel ikke er sanktioneret af regeringen og de centrale myndigheder i Kigali.

Kilde A gav et eksempel på, hvorledes en fremtrædende person med tilknytning til Habyarimana-styret for nyligt er blevet udsat for chikane og falske beskyldninger i Rwanda. Mwitirehe, der var borgmester i Nyarutovu-distriktet i Ruhengeri-provinsen, blev anholdt i slutningen af februar 2005. Der er flere forklaringer på anholdelsen, herunder at Mwitirehe under Habyarimana-styret var rådgiver i samme distrikt. En anden forklaring kan være, at Mwitirehe har nægtet at lade sin afdøde moder, der blev dræbt under folkekræbet i 1994, grave op med henblik på at foretage en officiel begravelse. Regeringen og de lokale myndigheder kunne ikke acceptere, at Mwitirehe nægtede at gennemføre denne ceremoni, idet han forventedes at deltage i den officielle begravelse. Officielt blev Mwitirehe dog anholdt, fordi han afviste at afgive vidneudsagn vedrørende folkekræbet.

Vedrørende omfanget af falske anklager om deltagelse i folkekræbet forklarede LDGL, at dette fænomen var meget udbredt mellem 1994 og 2002. I den periode kunne en sådan anklage fra en

⁴ Hver provins ledes af en præfekt.

person af tutsi-afstamning medføre, at uskyldige straks blev fængslet. Dertil kom, at befolkningen i Gisenyi- og Ruhengeri-provinserne af RPA blev betragtet som støtter af Habyarimana, da denne stammer fra Gisenyi-provinsen, og fordi oprørerne gennemførte angreb i de to provinser. Det var LDGL's opfattelse, at indbyggere i Gisenyi- og Ruhengeri-provinserne i den ovennævnte periode frygtede at blive udsat for falske anklager om deltagelse i folkedrabet. Denne frygt afholdt mange hutuer fra at kræve deres ejendom tilbage. LDGL har tidligere haft mange sager vedrørende sådanne falske anklager, men LDGL understregede, at det absolut mest følsomme spørgsmål i dag er vidnesbyrd ved *Gacaca*-domstole, hvor det kan forekomme, at der fremsættes falske vidneudsagn.

Vedrørende det følsomme ejendomsspørgsmål forklarede LDGL, at efter krigens afslutning i Gisenyi- og Ruhengeri-provinserne begyndte RPF at give repatrierede hutuer fra DRC deres tidligere ejendom tilbage. LDGL var af den opfattelse, at ejendomsproblemet i de to provinser ikke længere er et nævneværdigt problem, med undtagelse af Gishwati-skoven i Ruhengeri-provinsen, hvor der befinder sig et antal tutsier, der flygtede til denne skov under folkedrabet i 1994, og som fortsat opholder sig dér som kvægavlere.

LDGL tilføjede, at det er regeringens politik at bistå enhver repatrieret flygtning med at generhverve tabt ejendom. Ifølge LDGL er omkring syv millioner rwandere vendt tilbage til Rwanda, men ikke alle har generhvervet deres ejendom. LDGL forklarede, at dette skyldes, at en del personer, hvis ejendom er blevet overtaget af højtstående RPA officerer, ikke tør kræve deres ejendom tilbage.

Soede kunne dog oplyse, at de mange rwandiske repatrierede flygtninge fra DRC og andre nabolande generelt er blevet godt modtaget og opholder sig i reintegrationslejre i Rwanda.

Ægtefæller til personer med direkte tilknytning til Habyarimana-styret

LDGL forklarede, at det ikke længere forekommer, at kvinder søger hjælp hos LDGL, fordi deres ægtefæller er tilbageholdt på grund af tidligere tilknytning til Habyarimana. I dag er problemet derimod, at mange kvinders ægtefæller står for *Gacaca*-domstole under anklage for at have deltaget i folkedrabet.

HAGURUKA kunne oplyse, at organisationen tidligere har assisteret personer, som har været ulovligt tilbageholdt af myndighederne, muligvis på grund af deres ægtefællers tilknytning til Habyarimana-styret. Det blev dog understreget, at HAGURUKA ikke siden 1996 har modtaget anmodninger om bistand og heller ikke er bekendt med eksistensen af sådanne sager.

Kilde A vurderede imidlertid, at familiemedlemmer til højt placerede medlemmer af Habyarimana-styret fortsat kan være i risiko for chikane. Det blev understreget, at risikoen for, hvorvidt slægtninge bliver udsat for overgreb fra myndighedernes side, afhænger af de konkrete forhold, der kan variere betydeligt mellem Rwandas distrikter og provinser.

Kilde A kunne videre oplyse, at der er eksempler på, at ægtefæller til personer med tilknytning til Habyarimana-styret bliver udsat for udelukkelse i forbindelse med stillingsopslag i den offentlige sektor. Der er således eksempler på, at bedre kvalificerede personer er blevet vraget, alene fordi de er i familie med en person, der i sin tid var tilknyttet Habyarimana-styret. Kilde A tilføjede, at dennes ægtefælle ikke har kunnet få et offentligt job af netop denne årsag.

Kilde A forklarede endvidere, at denne kendte til en sag fra 2004, hvor en kvindelig ægtefælle til en tidligere højt placeret soldat i FAR var blevet udsat for chikane. Kvindens ægtefælle, kaldet Cyiza, var oberst i FAR og desuden aktiv for den politiske opposition i Rwanda, muligvis med forbindelse til Charles Ntakirutinka og dennes mislykkede forsøg på at etablere og registrere oppositionspartiet PDR-Ubuyanja.⁵ Ægteparret boede i Kigali, men under et besøg i Ruhengeri-provinsen for cirka et år siden forsvandt Cyiza sporløst og er ikke blevet set siden. Kilde A formodede, at Cyiza er blevet dræbt af myndighedspersoner. Den kvindelige ægtefælle er blevet udspurgt af myndighederne om Cyizas forhold og er blevet udsat for chikane af politiet i form af spørgsmål som: ”Hvor er din ægtefælle?”.

Som et yderligere eksempel på, hvorledes slægtninge til personer med tilknytning til Habyarimana-styret kan blive udsat for overgreb, forklarede kilde A, at en tidligere direktør for et statsligt udviklingsprojekt under Habyarimana tidligere har været udsat for repressalier. Direktøren, kaldet Fabien Neretse, opholder sig nu som flygtning i Frankrig. Det blev videre forklaret, at Neretse oprigtigt ønsker at kunne vende hjem til Ruhengeri, hvorfra han stammer. Imidlertid er Neretses familie i Ruhengeri udsat for chikane fra de lokale myndigheders side, og han tør derfor ikke vende hjem. Kilde A understregede dog, at denne havde vanskeligt ved at tro, at de centrale myndigheder står bag chikanen, men at det snarere er de lokale myndigheder, der står bag. Det blev tilføjet, at Neretses familie ikke har ressourcer til at tage til Kigali med henblik på at indgive en klage over de lokale myndigheders optræden.

Børn af personer med direkte tilknytning til Habyarimana-styret

LDGL oplyste, at der i perioden fra 1994 til 1997/98 fandt overgreb sted mod mindreårige, hvis familie var direkte tilknyttet Habyarimana-styret. Det blev kraftigt understreget, at dette ikke længere finder sted.

Heller ikke kilde A kunne forestille sig, at børn af personer med tilknytning til Habyarimana-styret bliver udsat for overgreb fra myndighedernes side. Kilde A havde ikke kendskab til eksempler på, at dette finder sted.

UNHCR bekræftede LDGL's og kilde A's oplysninger om, at mindreårige tidligere var udsat for overgreb alene på grund af deres tilknytning til Habyarimana-styret. UNHCR havde dog vanskeligt ved at tro, at mindreårige med denne tilknytning bliver udsat for overgreb i Rwanda i dag.

Imidlertid vurderede UNHCR, at der er mindreårige, der risikerer at blive udsat for overgreb i form af chikane, intimidering og endog tilbageholdelser. Dette finder dog kun sted, såfremt de profilerer sig selv ved for eksempel at ytre sig negativt om regeringen eller kræve deres families tabte ejendom tilbage.

UNHCR bekræftede, at regeringen næppe sanktionerer overgreb mod personer, der har været tilknyttet Habyarimana-styret eller børn af disse. Imidlertid påpegede UNHCR, at myndighederne

⁵ Se rapporten Danish Immigration Service/Home Office, Report on political situation, security and human rights in Rwanda, Copenhagen, May 2002, s. 44-47, hvor PDR-Ubuyanja og situationen for denne oppositionsgruppe er nærmere omtalt. Desuden er PDR-Ubuyanja og forholdene omkring forsøgene på at danne partiet nærmere omtalt i Dokumentationskontorets notat *Baggrundsoplysninger om Parti Démocratique pour le Renouveau – Ubuyanja (PDR-Ubuyanja)*, 19. juni 2003.

gennem det seneste års tid gentagne gange har tilbageholdt unge mennesker, der har tilhørt den politiske opposition. Denne gruppe har gennem det seneste år været i myndighedernes søgelys. En del af disse unge har været tilbageholdt i kortere perioder på nogle få dages varighed, mens andre, der mistænkes for at være mere aktive, har været tilbageholdt i op til flere måneder. UNHCR bemærkede i denne sammenhæng, at mange mindreårige betragtes som voksne, selvom de kun er 15 eller 16 år gamle.

Imidlertid var LIPRODHOR ikke i tvivl om, at lokalbefolkningen og myndighederne i et givet område i Rwanda vil være opmærksomme på enhver person, herunder mindreårige, der er vendt tilbage til sin hjemegn, og hvis familie var tilknyttet Habyarimana-styret.

I modsætning til samtlige andre kilder vurderede LIPRODHOR, at selv et mindreårigt barn, hvis familie var tilknyttet Habyarimana-styret, og som på ingen måde kan have deltaget i folkedrabet i 1994, vil risikere at blive anholdt, udsat for chikane eller alvorligere overgreb som for eksempel dødstrusler.

Kilde A var således ikke enig i LIPRODHOR's vurdering, men gjorde opmærksom på, at såfremt sådanne børn er over 16-17-års alderen kan der forekomme et skifte i myndighedernes syn på sagen, og i visse tilfælde kan myndighederne ændre holdning således, at disse børn bliver sat under tæt overvågning. I den forbindelse er der stor risiko for, at selv en mindre forseelse vil få konsekvenser for vedkommende. For eksempel vil en negativ omtale af præsidenten eller regeringen kunne betyde, at vedkommende vil blive betragtet som medlem af den politiske opposition og dermed risikere yderligere chikane. Desuden er der i en sådan situation risiko for, at vedkommende vil blive udsat for falske beskyldninger. I denne situation vil myndighederne være meget opsatte på at finde et svagt led eller punkt, som kan udnyttes til at fremsætte en mere alvorlig beskyldning eller anklage.

Soede bekræftede kilde A's vurderinger, men tilføjede, at det er vanskeligt konkret at vurdere, hvorvidt forældres handlinger får konsekvenser for deres børn og hvilke konsekvenser, det i givet fald vil få. Soede understregede imidlertid, at hun fandt det usandsynligt, at mindreårige, der nu er tæt på voksenalderen (det vil sige 17-18-års alderen), vil blive udsat for tilbageholdelse eller trusler, selvom deres forældre har indtaget en højtprofileret position i Habyarimanas styre herunder *Garde Présidentielle*. Det bemærkes, at den hollandske ambassade benytter sig af udvalgte, lokale advokater, som i fortrolighed verificerer asylsager for de hollandske udlændingemyndigheder. Soede havde i de 2½ år, hun har arbejdet med verifikation af asylsager på ambassaden, aldrig oplevet, at advokatens undersøgelser har bekræftet, at mindreårige har været udsat for forfølgelse alene på grund af deres familiers tilknytning til Habyarimana-styret.

I lighed med UNHCR og kilde A mente Soede, at det kan forekomme, at mindreårige, hvis familie har haft tilknytning til Habyarimanas styre, bliver udsat for overgreb. Dette kan finde sted, såfremt de pågældende er politisk aktive for oppositionen eller for eksempel eksponerer sig selv ved at kræve familiens ejendom tilbage. LIPRODHOR gjorde også opmærksom på, at mindreårige, der eksponerer sig selv ved at kræve familiens ejendom tilbage, er i særlig risiko for overgreb.

Vedrørende drab på flygtende medlemmer af hutu-befolkningen i tiden efter 1994 oplyste LIPRODHOR, at identiteten på mere fremtrædende medlemmer af Habyarimana-styret, som er blevet dræbt af RPA under konflikterne i Rwanda, er myndighederne bekendt. RPA vil endnu i dag have oplysninger om, hvem der er blevet dræbt af hæren, og selv slægtninge eller børn af disse vil fortsat være risiko for at blive tilbageholdt eller endog dræbt af personer fra RPA.

LDGL forklarede, at mindreårige, der har oplysninger om, at RPA-medlemmer har dræbt deres familiemedlemmer, kan være i risiko for at blive dræbt af den eller de RPA-personer, som i sin tid dræbte disses familiemedlemmer. En sådan mindreårig vil næppe kunne påregne at opnå myndighedernes beskyttelse, og skulle vedkommende klage over RPA-personers drab, er der risiko for, at denne vil blive udsat for overgreb fra disse personers side. Imidlertid havde LDGL ingen eksempler på, at mindreårige har været udsat for sådanne overgreb. LDGL understregede, at RPA som institution ikke står bag drab på mindreårige, men at det derimod er enkeltpersoner indenfor RPA, der står bag, såfremt de frygter at blive afsløret.

Endelig oplyste LDGL, at RPF har indrømmet, at RPA-soldater har begået krigsforbrydelser, men at disse er blevet begået af individer i RPA og som led i RPA's strategi. LDGL kendte således til, at højtstående officerer i RPA er blevet straffet i form af degradering som følge af begåede forbrydelser. I den forbindelse vurderede LDGL, at såfremt mindreårige ikke står frem med deres viden om drab på deres familiemedlemmer, begået af personer i RPA, vil der ikke ske dem noget.

Personer med tilknytning til *Forces Armées Rwandaises* og *Garde Présidentielle*

LIPRODHOR oplyste, at ethvert fremtrædende medlem af FAR er i risiko for at blive udsat for overgreb i Rwanda, hvorimod almindelige medlemmer ikke er i risiko for overgreb, medmindre de er mistænkt for selv at have stået bag konkrete overgreb.

LIPRODHOR forklarede, at der er adskillige sager, der omhandler overgreb mod personer, der tilhørte FAR. Nogle af disse er flygtet ud af Rwanda af frygt for at blive dræbt. De seneste oplysninger om overgreb mod en FAR-soldat fandt sted i april 2004, hvor en tidligere FAR-løjtnant flygtede ud af landet uden hans families vidende. Han var ansat som ledende medarbejder ved det rwandiske politi, men var blevet offer for falske anklager og dødstrusler. Hans tilknytning til FAR blev brugt imod ham. LIPRODHOR forklarede, at der ikke er sket denne mands tilbageværende familie noget i Rwanda, idet LIPRODHOR gik ind i sagen og forklarede politiet og myndighederne, at familien ikke var vidende om truslerne og anklagerne mod manden, dennes flugt og nuværende opholdsted. Der er ingen kontakt i dag mellem manden og hans familie i Rwanda.

Kilde A kendte til flere sager, hvor fremtrædende personer med tilknytning til FAR er blevet udsat for overgreb. I den forbindelse omtalte kilde A en sag, hvor Léonard Rwabukamba, der var løjtnant i FAR og dengang havde anmodet om at blive overført til civil arbejde, idet han havde problemer med den militære ledelse. Rwabukambas ønske blev imødekommet, og han blev ansat i Habyarimanas Planlægningsministerium. Til trods for, at Rwabukamba ikke var soldat i ex-FAR under folkedrabet i 1994 eller på tidspunktet for RPF's magtovertagelse, betragtes han endnu i dag som én af Habyarimanas militærfolk og kan derfor ikke få et arbejde i den nuværende administration. Rwabukamba har været udsat for falske beskyldninger og har ikke kunnet opretholde sin konsulentvirksomhed

Kilde A oplyste, at samtlige medlemmer af *Garde Présidentielle* – med begrundet undtagelse af Mugemana – var hovedaktører i folkedrabet, idet *Garde Présidentielle* umiddelbart efter nedskydningen af præsident Habyarimanas fly i Bujumbura, Burundi, og dennes død, gik til angreb på parlamentet kaldet *Conseil National de Développement*. Umiddelbart efter – det vil sige om natten mellem den 8. og 9. april 1994 – indledtes en massakre på tutsi-befolkningen i Kigali's Kacyiru-distrikt. Kilde A appellerede på det kraftigste til, at intet medlem af Habyarimanas *Garde*

Présidentielle får asyl i udlandet, da samtlige medlemmer af denne garde er ansvarlige for alvorlige forbrydelser.

LDGL tilføjede, at mange tidligere medlemmer af *Garde Présidentielle* sluttede sig til den radikale hutu-milits, *Interahamwe*, efter RPA's invasion. LDGL afviste bestemt, at samtlige medlemmer af *Garde Présidentielle* deltog i folkedrabet og understregede, at der faktisk var medlemmer af denne garde, der forsøgte at hindre drabene. LDGL vurderede dog, at størstedelen af *Garde Présidentielle* deltog i folkedrabet. De få personer i *Garde Présidentielle*, som ikke deltog i drabene, bliver reintegreret i den rwandiske samfund, såfremt de vender tilbage til Rwanda.

Klageadgang

Kilde A og LDGL oplyste, at præsident Kagame flere gange årligt aflægger besøg i Rwandas provinser. Under disse besøg kan enhver fremsætte klager direkte til præsidenten vedrørende magtmisbrug og overgreb fra lokale myndigheders side. Det blev fremhævet, at der er mange personer, der benytter sig af denne mulighed og ofte får de medhold i deres klager. LDGL tilføjede, at denne klageadgang fungerer så godt, at mange afventer Kagames besøg frem for at klage til lokale myndigheder. Desværre er det ofte sådan, at Kagame ikke under disse besøg har tid til at tage sig af samtlige klager. Derfor er der del personer, der fremsender deres klager til præsidentens kontor i Kigali, og ofte vil disse klager blive sendt i kopi til LIPRODHOR, HAGURUKA eller LDGL. LDGL understregede, at denne klagemulighed også fungerer tilfredsstillende.

LDGL oplyste videre, at mange af de personer, som er blevet chikaneret og intimideret i Rwanda, aldrig har søgt myndighedernes beskyttelse. Derimod er der mange, der søger assistance hos blandt andet LDGL og LIPRODHOR. Der er således mange kvinder, hvis ægtefæller er fængslet, som har fået hjælp.

Soede tvivlede imidlertid på, at personer, som er udsat for chikane fra lokale myndigheder, kan opnå retfærdighed og eventuelt oprejsning fra de centrale myndigheders side.

LIPRODHOR oplyste, at mindreårige, hvis familie var tilknyttet Habyarimana-styret, ikke vil kunne forvente at opnå beskyttelse hos nogen myndighed i Rwanda. Det forhold, at en sådan person for eksempel gør krav på sin families tidligere ejendom, vil profilere vedkommende. Dermed kan der være risiko for, at de vil blive ofre for falske anklager. LIPRODHOR gjorde i denne forbindelse opmærksom på, at organisationen faktisk bistår hjemvendte rwandere med at generhverve deres eventuelle ejendom.

UNHCR bekræftede, at ejendomsretten til jord er et stort stridsspørgsmål i Rwanda i dag. Der findes imidlertid institutioner og domstole på distriktsniveau, som personer kan henvende sig til for at kræve tabt ejendom tilbage.

LIPRODHOR tilføjede, at der på det administrative niveau sektor (*Sector*) er nedsat mæglingsinstitutioner, som blandt andet behandler klager vedrørende ejendomsforhold. Er man ikke tilfreds med resultatet af mæglingsinstitutionens afgørelse, kan man gå til den lokale distriktsdomstol, til en provinsdomstol eller til Ombudsmanden. LIPRODHOR forklarede, at indtil november 2004 var Ombudsmandsinstitutionen et vigtigt organ til at løse ejendomsconflikter, idet borgerne havde direkte adgang til denne. Fra november 2004 blev det ikke muligt at gå direkte til Ombudsmanden, idet mæglingsinstitutionerne fra den tid først skal have forsøgt at mægle. Mæglingsinstitutionerne har efter LIPRODHOR's opfattelse ikke været i stand til at løse deres opgaver tilfredsstillende.

Vedrørende spørgsmålet om hvorvidt et offer for chikane vil kunne flytte til et andet område af Rwanda med henblik på at undgå chikane, forklarede kilde A, at Rwanda er et lille land, og at der er risiko for, at politiet eller præfekten i et givet område vil underrette politiet/præfekten i det område, som en berørt person eventuelt måtte flytte til. Hvorvidt dette vil kunne få konsekvenser for den berørte, kunne kilde A imidlertid ikke oplyse, da dette som nævnt vil afhænge af de lokale myndigheders syn på sagen.

Forkortelser

DRC – Den Demokratiske Republik Congo

FAR – Forces Armées Rwandaises

HAGURUKA – Association pour la Défense des Droits de la Femme et de l’Enfant

HRW – Human Rights Watch

LDGL – Ligue des Droits de la Personne dans la Région des Grands Lacs

LIPRODHOR – Ligue pour la Promotion des Droits de l’Homme au Rwanda

MRND – Mouvement Révolutionnaire National pour la Démocratie

RPA – Rwandan Patriotic Army

RPF – Rwandan Patriotic Front

UNHCR – United Nations High Commissioner for Refugees.

Kilder

Association pour la Défense des Droits de la Femme et de l'Enfant (HAGURUKA), Kigali.

Kilde A, en højtplaceret embedsmand i Habyarimana-styrets administration.

Ligue des Droits de la Personne dans la Région des Grands Lacs (LDGL), Kigali.

Ligue pour la Promotion des Droits de l'Homme au Rwanda (LIPRODHOR), Kigali.

Sjarah Soede, Political Affairs Officer, Royal Netherlands Embassy, Kigali.

United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR), Kigali.

Kort over Rwanda

